

## J. S. Machar: Boží bojovníci

Vidím již koncesované naše Mágy a Hierofanty, jak vysoko vztyčeni v hieratické a balvanovité póze orientálních soch pronášejí monotonní [melodie] sacerdotálně skandovaných a jako memfické kaditelné nebo posvátné sloní choboty rozhoupaných textů zaklínacích. Vidím již zástupce Jediného Vysokého Umění, kterak pronášejí slavné odsouzení: Pamflet.

Pamflet, třebaš i pamflet tedy. Nevadí to nijak mně, jemuž je hierarchie genrů v hloubi duše lhostejná a jenž cení si jedině ten plamen individuality, ten oheň její, který pronikne, prošlehne, vystřelí z usdlé slupky obalu. A to je mi také rozhodné v této básni Macharově, která opravdu stojí někde mezi pamfletem (beru to slovo jako *terminus technicus* poetiky a ne v běžném přiřazeném smyslu), satirou a parodií. Práce tato nese tolik stigmat ducha katexochen macharovského, je sama již holou svou existencí tak typická pro Machara, pro jeho psychologický i literární typ, pro jeho nazírání na úkol a posici básnickou, že ji nemůže a nebude moci přejít nikdo, komu půjde o věrný portrét Macharův.

*Dichter sein heißt Kämpfer sein* — myslím, že tak pojímá, jako kdysi Heine, Machar svoji básnickou misi. Nic není mu vzdálenějšího, než beztendenční kontemplace *l'art pour l'art*, jež jest v základě iluze a nedorozumění, ne-li přirozená duševní indiferentnost. Machar nechápe úkol básníka jako úkol dělníka, jenž ve vysoké komůrce řeže drobný filigrán nebo maluje čínské laky a porcelány a při tom, ač je v jádře spíše virtuos než umělec, vystupuje v póze transcendentního esoterismu, ač na něm není v jádře nic než více méně pečlivá a lépe

hůře maskovaná macha. Tento falešně pochopený aristokratismus, který zahrabán do antikvářských kolekcí, mezi staré transparenty nebo majoliky, pracně skládá a okresluje exotické bizarnosti, a při tom nemaje nejmenšího ponětí a pochopení pro bolavý a tísnivý život přítomnosti, je s ignorantskou povznešeností bagatelisuje — tento aristokratismus pasivní, netečný, antikvářský byl mu vždycky daleký a cizí. Nechápal nikdy umění zavřené na dva západy, oddělené od lidí i od země, žijící a trávící z garderoby minulosti . . . umění odvrácené do minulosti, archeologické, úzké, specializované. Aristokratismus této posice jest jen zdánlivý. Je to aristokratismus falešný, pasivní, úzkého obzoru, starý a překonaný . . . aristokratismus v jádře *kastovnícký*. Poněvadž umění je tu něčím jako velice specializovanou výrobou krajek nebo vyřezávané sloni, které každý ne hned poznává, rozlišuje a chutná ve všech odstínech a subtilnostech, uzavírá se virtuos-tvůrce rád do sebe, přehlíží ostatní *neodborníky* . . . to je vlastně jediný pramen tohoto aristokratismu, jenž není konec konců nic víc, než staroegyptské řemeslnické kastovníctví a moderní technické odbornictví a specialismus. Ale s těmi lidmi neměl Machar nikdy nic společného.

Právě jako ne s opačným pólem, s těmi vlasteneckými bardy velebných, splývavých šedých vlasů a vousů, kteří sedí v důstojných klidných pózách na tržištích obklopeni národem a zpívají takovým zvláštním *universálně širokým* dechem o *nejabstraktnějších* thematech jako vlasti, bohu, satanu, ctnosti, dobru, zlu, lásce, soucitu atd. tak abstraktně, široce, klidně, velebně a — *obecně*, že to nikoho nepohorší, všem se to líbí, že všichni to aklamují, že všemi je to přijímáno, všemi chváleno, velebno, odříkáváno, do školských čítanek vpisováno. Takovým vlasteneckým a národním bardem, takovým *harmonicky neutrálním* a indiferentním pěvcem Machar také není a, doufám, nikdy nebude. Zdá se mi, že mu není již souzeno, aby hned rozjařil celý národ v mladou, jarní, opoziční bouři a hned zase rozebral v podzimní nábožné meditace.

Ne, ta svorná jednohlasá harmonie obdivu a souhlasu všech barev, strun, směrů i nesměrů, ne, ta harmonicky abstraktní a obecně neutrální popularita . . . ta mine, doufejme, vždycky Machara. Je pro

ni příliš svůj, vyhraněný, rozhodný, bojovný a horký. Nemá tu neutrální teplotu, jaké žádá toto vzácné koření, má-li se mu dobře dařit.

Machar je voják idejí, zápasník, duch bojovný a zapálený. A takoví nedívají se s tupou kontemplací s mansard po plujících oblakách a nespílají při tom v intermezzech jen tak z dlouhé chvíle a in abstracto přítomnosti; takoví nesedají také obklopeni lidem a obtíženi obdivem a poctami na tržištích o polednách, kdy tudy kráčí mládež ze škol, a nezpívají ty abstraktně harmonické epeje, — takoví stojí v horké tísní bitvy a řeže, v potu třeba, v prachu třeba, v blátu ulice třeba.

A v tom je pro mne význam *Božích bojovníků*: básník se nebál toho bláta ulice, nebál se toho prachu, kamení a parna, té vši podlé zákeřnosti a ničemnosti našeho veřejného a politického života a řekl — ne v tom *velice snadném a pohodlném*, ale také bezvýsledném *abstraktním rozhorlení* — nýbrž zcela *určitou osobní satirou a polemikou, adresou přímou a konkrétní*, co si myslí o našem životě politickém i literárním. V tom je pro mne kus heroismu, opravdového heroismu, většího, než se zdá tomu, kdo nikdy neprošel surovostí našeho veřejného života, kdo jím nikdy nebyl smýkán.

*Boží bojovníci* jsou akt *básnické msty*, msty šťastné a spravedlivé, a to stačí již vrchovaně pro justus titulus, aby byli počítáni v literaturu a poesii tisíckrát spíše než jiné, vznešené abstraktní a harmonicky objektivní a — indiferentní a bázlivé plody — Musy Vulgivagae.

Poesie se nikdy neštítala úkolu justifikačního — nechci zde uvádět řadu děl a často největších, jež vznikla z této potřeby po spravedlnosti a jež jsou v jádře politickými a pamfletovými tedy — a prováděla ho tím nejstrašnějším mečem: satirou.

V ní je také force knihy Macharovy. Hraje tu na všech strunách: je hned mstivá a řezavá (to nejčastěji), hned rozmarná a hravá a pokorná, hned barokní a bizarní, hned žoviální a causeristická. Nemá to smyslu — podat komposici a fikční děj knihy. Ten je také při ní a celku vedlejší. Opatřuje jen lešení, na něž přibíjí autor naše kulichy, sýce, výry a sovy — a přibíjí je, ujišťují vás, s takovou graciélní jistotou a bezpečností, že bych musil na doklad citovat půlku knihy. Jen

ukázkou, jak jiskřivě a hravě traktuje Machar byronovskou ottavu rimu, v níž psány jsou první a třetí zpěv, a jak bravurně padnou jeho hřebiky na tělo, stůj zde portrét Svat. Čecha a jeho poesie v mladočeské straně.

„Zda zrak mě šálí,“ vzkřiknu vzrušen teď,  
„hled, čerte, muž ten, známá mi ta hlava,  
po stranách klapku má, ó čerte, hled,  
jež plachým ořům na oči se dává,  
ó rychle, rychle, dej mi odpověď,  
toť on, toť on, hle, jeho ruka pravá  
strunami velké, těžké lýry bloudí  
a melodie jakési z ní loudí!“

„Toť on,“ děl čert, „jenž Písně otroka  
těm bojčům pěje. Tyrtaj jejich boje.  
Klapky mu dala chasa divoká,  
by nezřel bandu, která okolo je.  
Tak pěje, pěje slepě, z hluboka,  
prý působí to dobře v širší roje —  
však kdyby prozřel — on je poet pravý,  
on bil by lýrou o ty pusté hlavy! Str. 30.

Velikolepou satirou a parodií naší filologické kritiky literární a kulturně ethnograficko-folkloristického švindlu, vši té tuposti, slepoty a drzosti, která se roztahuje u nás pod pláštěm vědy — ovšem národní vědy — a nemá z vědy nic, než její horší povoznickou, kramářskou i hokynářskou část, je celý fikční úvod a glosy fikčního učence. Co nedobil autor ve verších, chytá znovu v poznámkách a doráží zde. Obě části — politická i literárně-vědecká — doplňují se znamenitě a podávají v celé šíři náš vlastenecký Kocourkov v nefalšované, nelichotivé barvě, jak si toho zaslouží.

Celkem: krásný, smělý literární čin, za nějž autorovi všecken dík. *Boží bojce* ilustroval zajímavě mladý malíř, pan Panuška. Má pěkný

smysl pro grotesknost, karikaturní bizarnost, pro tu směs legendární fantastiky a reálné triviality a nízkosti, jak ji žádal jeho sujet. Na dvou třech místech (svatí Crha a Strachota berou do nebe bratra Kalaše, na str. 81, pak dvakrát čert spiritisticky pojatý v bitvě na str. 117 a po bitvě svazující v uzlík boží bojce, na str. 119) dosáhl i zvláštních dojmů, v nichž se stupňuje grotesknost bizarností a jistou tajemností.

## Xaver Dvořák: *Meditace* Sigismund Bouška: *Pietas*

Chodím čtyřikrát denně kolem katolické katedrály. Jako nesmírná vysoká plující loď zvedá se nad blátem úzkých banálních uliček, nad močálem špíny, chvatu a hluku. Ohromná zčernalá masa zdíva vypíná se lehce a klidně, světle a slavně z tekoucího lidského kalu. A jsou chvíle večer, kdy se mi zdá, že se pohnula a zahalena do stínů rozstoupila ještě šíře a vypjala se ještě výše: malé pitvorné slepé a zlostné domky kolem skrčily se jako poděšené staré slepice a jen jako ze sna šplíchno z nich občas krátký, pitvorný zvuk, karikatura zvuku. Stružka lidské špíny, která obtéká chrámové pilíře, také se zúžila: nezasáhá doprostřed ulice, teče jen jako crkavý proutek po protějším chodníku. Chrám se rozstoupil a vypjal: stíny ho oblily, ticho vyvýšilo. Hýbe se, zvedá, roste: několik hvězd, zdá se mi, uvízlo mezi jeho vykrojenými pilíři. Jindy, časněji z večera, svítí do ulice mléčnou pokojnou bělostí. Je nižší a laskavější: vítězný, radostný ples varhan, zpívající jejich jarní liják, pokojná, skrčená, jako stín roztoužená a připjatá píseň ubohých lidských srdcí, sladké pokojné světlo svící, vlhká a hluboká vůně atmosféry — to všecko teče smíseno v jediném laskavém vyzáření do tmy. A zdává se mi, že se nelije jen okny a dveřmi, že proniká i tisíci štěrbinami, celými zdmi jako prostupnými deskami a že i tmavé špinavé banální uličky i skrčené pitvorné, zlostné a mstivé, osleplé domky vybíhají na půl cesty naproti chytit trochu té sladké světelné vůně. V jedné chvíli takové iluse vešel, ne, vklouzl jsem plaše do chrámu a klekl a mlčky, beze slov, bez modlitby zaplakal němě nad svou vlastní, po druhé nad cizí, ale mně drahou bídou. Nemodlil jsem se, nedovedu toho, jen jsem se zhroutil a sesul